

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ชนบทไทยทั่วไปก่อนการเปิดประเทศให้มีการค้าเสรีใน พ.ศ.2398 มีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง (Self - sufficient) มีการรวมอยู่ด้วยกันของการเกษตรและการหัตถกรรมในหมู่บ้าน ไม่มีการแบ่งแยกแรงงานระหว่างชุมชน ลักษณะเช่นนี้ทำให้แต่ละครอบครัวเป็นอิสระทางด้านเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตัวเองได้ มีการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นบางภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน แต่มีปริมาณไม่มากนัก การค้าที่มีอยู่จึงมีขอบเขตจำกัด การใช้เงินไม่แพร่หลาย การเคลื่อนย้ายผลผลิตในหมู่บ้านชนบทส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างหมู่บ้านในชนบทกับระบบการปกครองศักดินาของรัฐ ซึ่งจะนำไปในรูปของการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านต้องส่งส่วยให้แก่อรัฐ ทั้งส่วยที่เป็นแรงงาน ผลผลิตสิ่งของในท้องถิ่น และเงินส่วย โดยผู้ปกครองในขณะนั้นจะออกกฎหมายให้ชาวบ้านในชนบทส่งส่วยดังกล่าว ในฐานะที่ชาวบ้านในชนบทมีฐานะทางสังคมส่วนใหญ่เป็นไพร่และทาส อาศัยที่ดิน ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นของพระมหากษัตริย์ทั้งหมดทำมาหากิน ผู้ปกครองในขณะนั้นจะบริโภคนส่วย และแลกเปลี่ยนส่วยกับสินค้าฟุ่มเฟือยของต่างประเทศ โดยมีได้มีความสนใจอย่างจริงจังที่จะช่วยเหลือในด้านความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของชาวบ้านในชนบทที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายของผู้ปกครองให้เป็นไพร่และทาส ให้ความสำคัญอยู่ที่ดีขึ้น

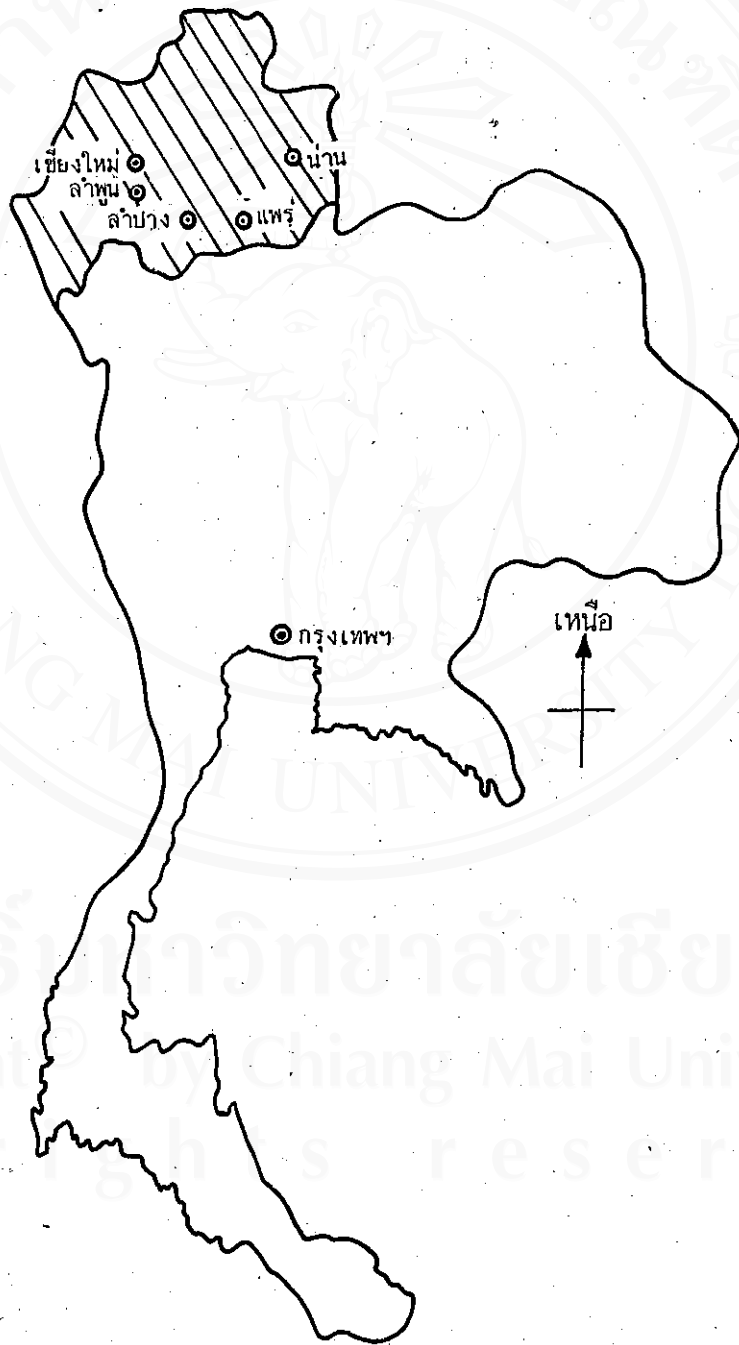
ในสภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่าชาวบ้านในภาคเหนือได้รับผลที่รุนแรง เพราะนอกจากถูกเจ้าภาษีนายอากรขูดรีดผลผลิตแล้วยังถูกระบบศักดินาครอบงำถึงสองชั้น คือ เจ้านายฝ่ายเหนือที่เป็นเจ้าปกครองมาแต่เดิมขูดรีด ส่วยผลผลิต ส่วยแรงงาน และเงินส่วยไปชั้นหนึ่ง รัฐบาลศักดินาส่วนกลางขูดรีดอีกชั้นหนึ่ง ทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านภาคเหนือต้องเปลี่ยนแปลงไป

จากเดิมที่ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เป็นผลผลิตเพื่อขาย การปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพระหว่างปี 2427 - 2476 ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวภาคเหนืออย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายภาษีของอำนาจรัฐจากส่วนกลาง เดิมการเก็บภาษีโดยรัฐศักดินาของภาคเหนือนั้นมักจะเก็บเป็นผลผลิต และเกณฑ์แรงงานไพร่ แต่ได้มีการพัฒนาการมาจนถึงขั้นสุดท้ายคือ การเก็บเป็นเงิน ทั้งนี้ รัฐบาลได้ให้สัมปทานผูกขาดการเก็บภาษีกับเจ้าภริยานายอกรเงิน ปัญหาสำหรับชาวชนบทคือการขาดเงินสดสำหรับจ่ายค่าภาษี สำหรับชาวภาคเหนือนั้นจะปลูกข้าวเพียงพอเพื่อบริโภคเท่านั้น เนื่องจากมีพื้นที่ทำกินน้อย การคมนาคมขนส่งไม่สะดวก และทางไกลตลาดที่จะส่งเป็นสินค้าออกชาวชนบทภาคเหนือจึงต้องหาของป่า พืชสวน และขายสัตว์เลี้ยงเป็นเงินไปจ่ายภาษีให้รัฐ ทำให้เกิดบทบาทของคนสามกลุ่มที่ต้องมีพันธะต่อกัน คือ รัฐบาล พ่อค้า และชาวนา ซึ่งมีส่วนผลักดันให้ชาวนาคอย ๆ เข้าสู่ตลาดการค้าและการเข้าสู่ระบบการค้าของชาวภาคเหนือนั้นช้ากว่าชาวภาคกลางเพราะการแทรกแซงของรัฐบาลและพ่อค้าได้ถูกชาวนาคอด้านหรือหลักหนีจนทำให้การผลิตเพื่อขายไม่อาจดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

การค้าในช่วงก่อนการปฏิรูปการปกครองมีลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้าที่มีเพียงไม่กี่ชนิดและดำเนินไปในขอบเขตจำกัด ในด้านราคาสินค้าก็มักจะคงที่ แต่การค้ายุคต่อมาเริ่มเป็นตัวกลาง ชนิดของสินค้าหลากหลาย ซื้อขายกันในพื้นที่กว้างขวางทั้งไกลและใกล้ ราคาเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์อุปทาน สังคมชาวนา ภาคเหนือในช่วงสมัยระหว่างปี พ.ศ. 2427 - 2476 นั้น แม้จะเป็นการผลิตแบบเลี้ยงตัวเองก็มีการซื้อขายที่ใช้เงินเป็นสื่อกลางโดยทั่วไป การที่เงินเข้ามามีบทบาทการซื้อขายและการที่รัฐมีมาตรการเก็บภาษีเป็นตัวเงินเพิ่มมากขึ้นทั้งรูปแบบวิธีการและปริมาณ คือ เหตุปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ชาวภาคเหนือเข้าสู่ระบบการค้าในช่วง พ.ศ. 2427 - 2476 ผลจากนโยบายภาษีต่อการเข้าสู่ระบบการค้าชาวภาคเหนือกระทบโดยตรงต่อชาวนาเขตพื้นที่ใกล้เมืองใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ ชาวนาที่อยู่รอบนอกห่างไกลอำนาจรัฐจะได้รับผลกระทบไม่มากหรือได้รับผลกระทบช้ากว่า พื้นที่

ภาพประกอบที่ 1

แผนที่ประเทศไทยแสดงมณฑลพายัพ

เขตอำเภอสนทราย และอำเภอสารภีของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ใกล้เมืองและใกล้อำนาจรัฐ (คุณภาพประกอบที่ 2,3,4) จึงได้รับผลกระทบจากนโยบายภาษีก่อนอำเภออื่น ๆ ที่อยู่รอบนอก ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จึงเหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่ตัวแทนที่แสดงให้เห็นการเข้าสู่ระบบการค้าของชาวนาภาคเหนือได้ดี

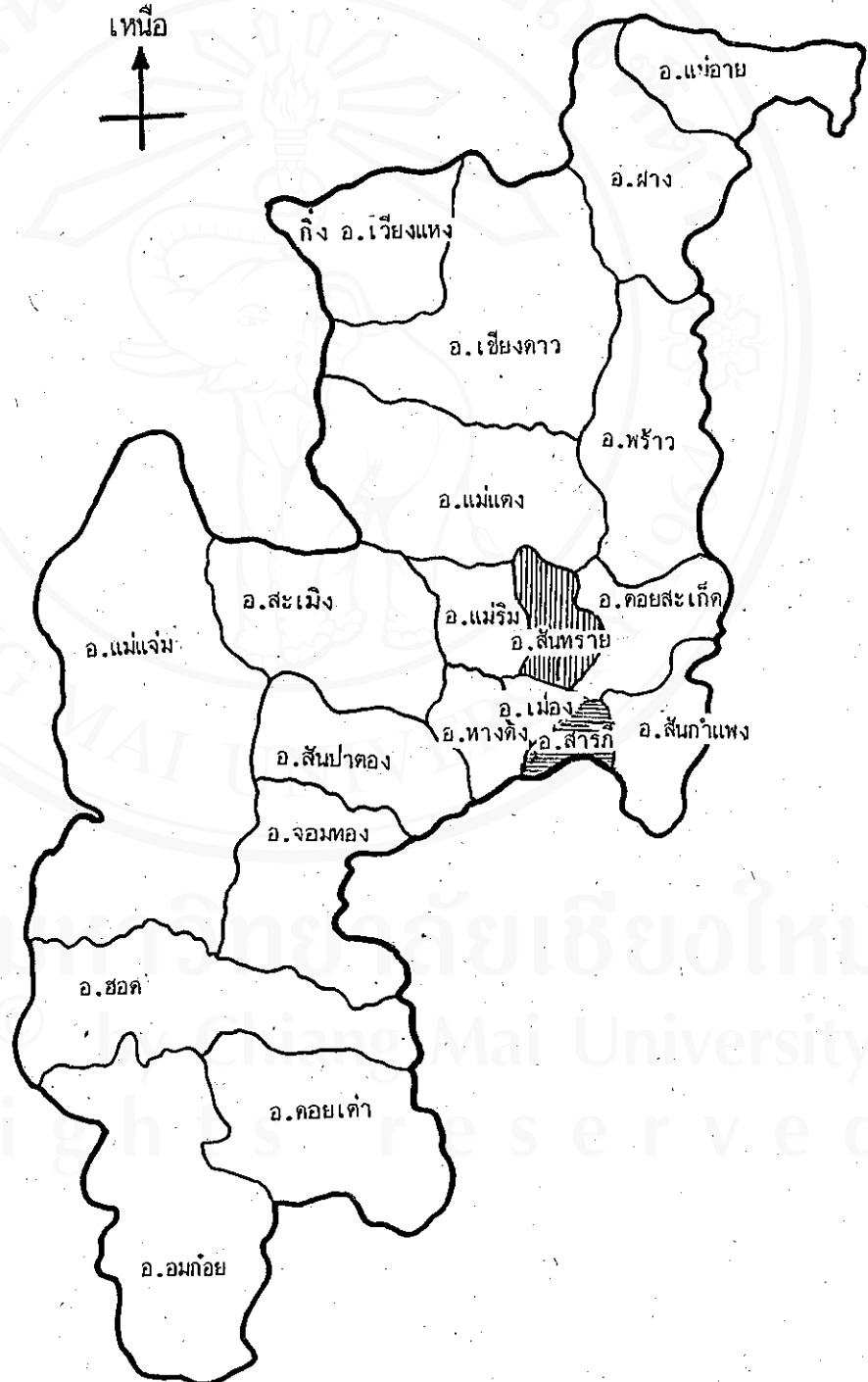
รัฐบาลกลางจากกรุงเทพฯ เริ่มปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ (คุณภาพประกอบที่ 1) ในปี พ.ศ.2427 สิ้นสุดปี พ.ศ. 2476 ช่วงเวลาดังกล่าวตลอด 49 ปี รัฐบาลกลางได้ออกกฎหมายภาษีสำนวนหนึ่งบังคับใช้กับชาวนาภาคเหนือ พร้อมกับส่งเจ้านายส่วนกลางมาเป็นข้าหลวงปกครองพื้นที่ภาคเหนือ ร่วมกันดูแลผลประโยชน์ แต่ได้เกิดการช่วงชิงผลประโยชน์กันเป็นต้นเหตุ จึงทำให้ราษฎรเกิดความอึดอัดจนบางครั้งต้องจับอาวุธลุกขึ้นต่อสู้ เช่น กบฏพระยาปราบสงคราม ช่วงปี พ.ศ.2427 - 2476 จึงเป็นช่วงวิกฤติทางด้านนโยบายภาษีที่เข้มข้นควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้าว่าชาวนาภาคเหนือถูกผลกระทบจากนโยบายภาษีให้ต้องเข้าสู่ระบบการค้าหรือไม่อย่างไร

1.2 ทฤษฎีและแนวความคิดในการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ใช้แนวความคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียของ Godelier ที่รวบรวมโดย John G. Taylor มาเปรียบเทียบและอธิบายการผลิตแบบยังชีพของชาวนาภาคเหนือยุคก่อน ปี พ.ศ. 2427 ว่ามีลักษณะคล้ายกันอย่างไร เมื่อรัฐบาลส่วนกลางปรับเปลี่ยนนโยบายภาษีเป็นระบบผูกขาดจัดเก็บโดยเจ้าภาษีนายอากรจึงนำหลักการของ Max Weber ในเรื่องระบบเจ้าภาษีนายอากรผูกขาดมาอธิบาย กนกศักดิ์ แก้วเทพ ให้แปลและเรียบเรียงงานของ Ernest Mandel ในเศรษฐศาสตร์การเมืองกล่าวถึงผลผลิตที่จำเป็นและผลผลิตส่วนเกินของสังคม แนวความคิดนี้จะอธิบายภาษีที่จัดเก็บโดยรัฐบาลว่าถูกต้องเป็นธรรมต่อชาวนาหรือไม่ ผลจากนโยบายภาษีของรัฐบาลส่วนกลางทำให้เกิดการผลิตเพื่อขายและเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเงินตรา แนวความคิดนี้ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์ ได้อธิบายหลักการในประเด็นที่มีผลมาจากภาษีอากรไว้ด้วย

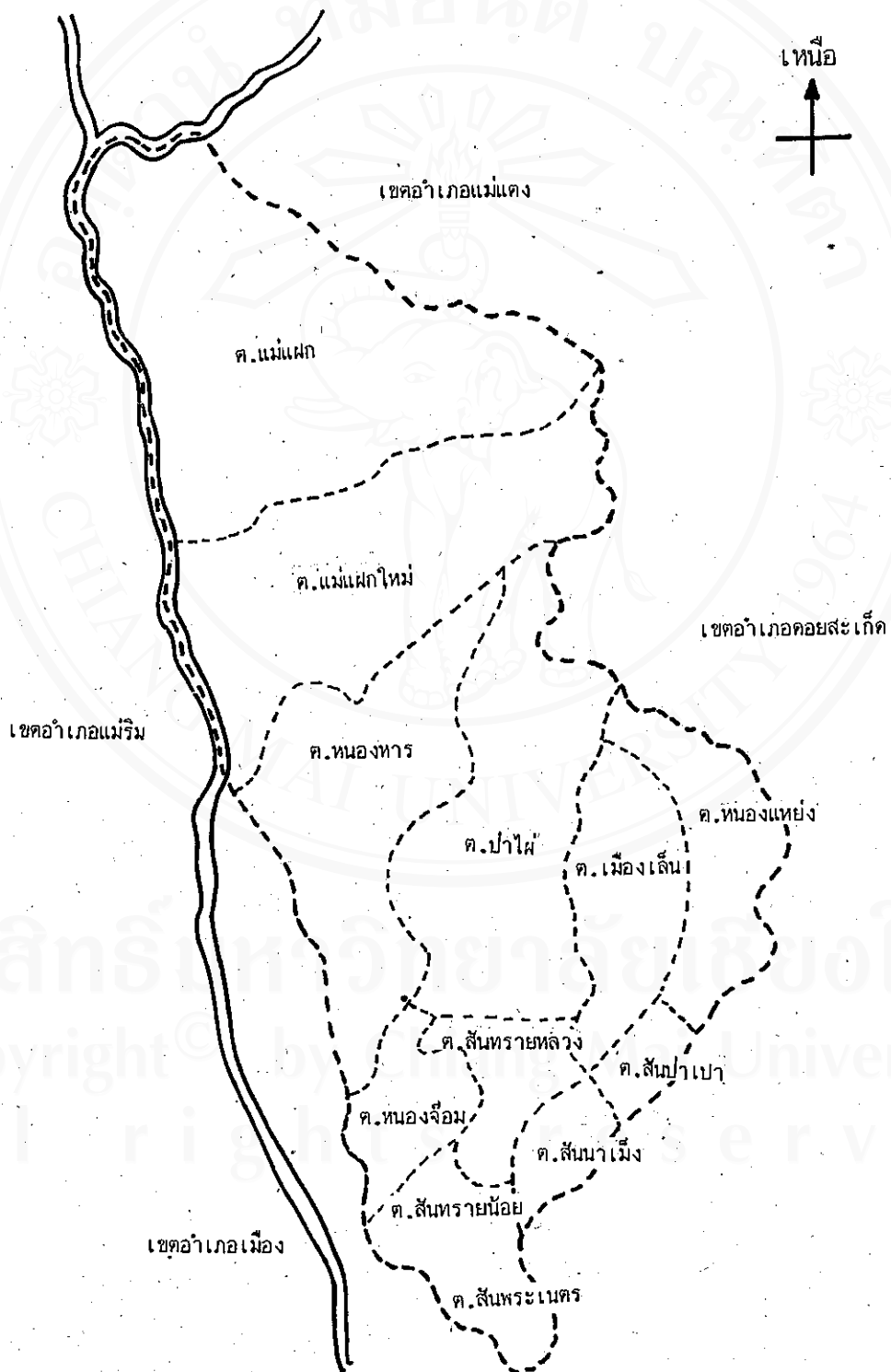
ภาพประกอบที่ 2

แผนที่จังหวัดเชียงใหม่แสดงอำเภอ

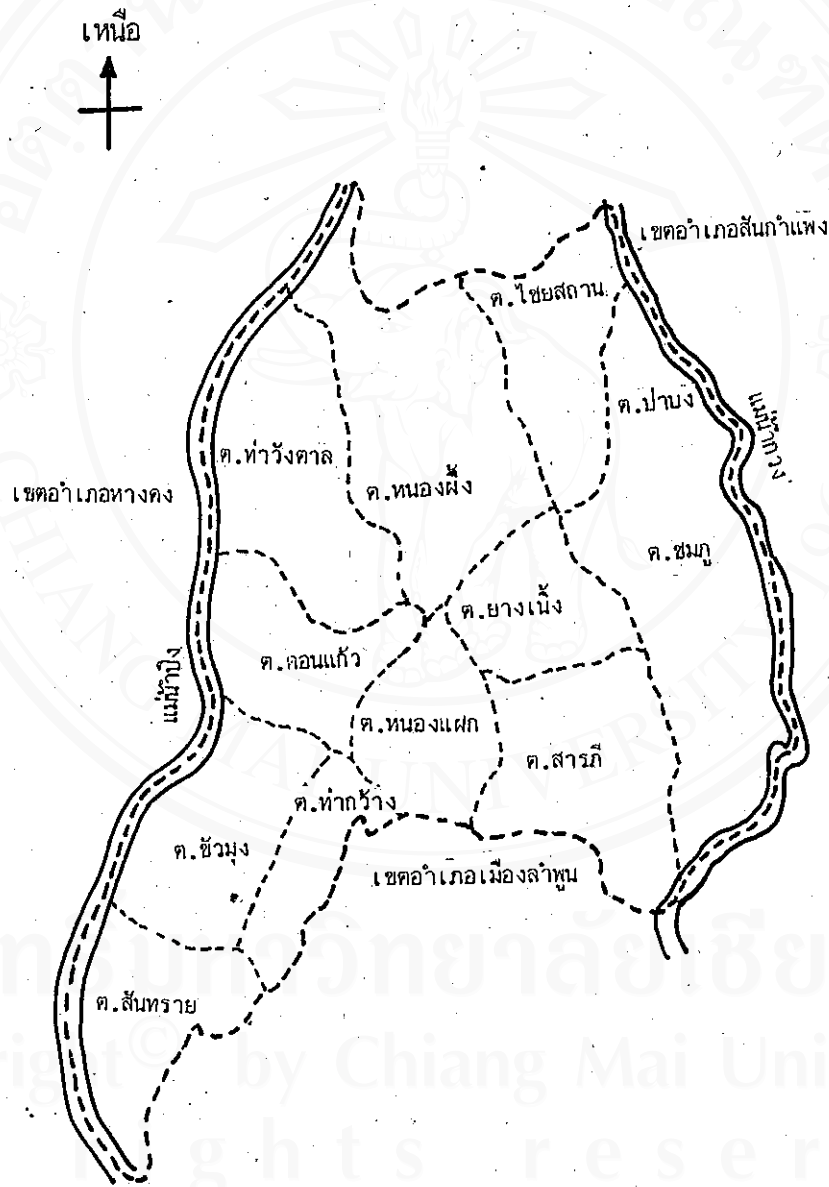
ภาพประกอบที่ 3

แผนที่อำเภอสังขารายแสดงตำบล

ภาพประกอบที่ 4

แผนที่อำเภอสารภีแสดงตำบล

ที่มา สำนักงานปกครอง ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่

แนวความคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย (Taylor, 1979 : 173-174)

John G. Taylor ได้รวบรวมแนวความคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย ที่นักเขียนท่านต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ ส่วนใหญ่เป็นแนวความคิดที่เสนอโดย Godelier ว่า วิธีการผลิตแบบเอเชียเป็นการผลิตภายในครอบครัว แต่ละครอบครัวรวมกันเป็นกระบวนการใช้แรงงานการผลิตของชุมชน ผลิตเพียงผลผลิตเพื่อกินเพื่อใช้พอเลี้ยงตัวเองเท่านั้น เหลือพอแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างหมู่บ้านเล็กน้อย เมื่อครัวเรือนผลิตได้ผลผลิตพอเพียงจะหยุดผลิต เนื่องจากผลิตไปจะเหลือกินเหลือใช้และเหนื่อยเปล่า แม้ว่าชาวนาจะครอบครองที่ดินทำกิน แต่ที่ดินทั้งหมดเป็นของรัฐ รัฐเข้าแทรกแซงการผลิตโดยวิธีเก็บภาษีที่ดิน โดยรัฐเป็นผู้ควบคุมการผลิตว่าจะผลิตอะไร จำนวนเท่าไร รัฐยังมีบทบาทช่วยสร้างระบบชลประทานให้ชาวนาด้วย สำหรับชาวนากาดเหนือแนวความคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียใช้ได้เป็นหลักกว้างเดียวกัน เนื่องจากมีลักษณะการผลิตคล้ายกัน ต่างกันบ้างในรายละเอียดบางประการ เช่น ไม่มีการควบคุมการผลิตโดยรัฐและรัฐไม่ได้ช่วยสร้างระบบชลประทานให้ชาวนา

ระบบเจ้าภาษีนายอากรผูกขาด (Weber, 1978 : 965-966)

Max Weber เขียนไว้ใน Economy and Society ในหลักการว่า ระบบเจ้าภาษีนายอากรผูกขาดเป็นการเอาความสะดวกของเจ้าผู้ปกครองโดยผลภวาระให้เอกชนไปจัดเก็บภาษีกับชาวนาในลักษณะบังคับเก็บ วิธีนี้ทำให้เจ้าได้ผลประโยชน์มากขึ้น เจ้ายังควบคุมการผลิตของชาวนาด้วยวิธีเก็บภาษีน้อยตามแต่ความต้องการผลผลิต เช่นถ้าเจ้าต้องการให้ชาวนาผลิตมาก จะเก็บภาษีมากเพื่อให้ชาวนาปลูกผลผลิตให้มากเพื่อที่เมื่อเก็บภาษีผลผลิตไปแล้วยังบังคับโดยทางอ้อมให้ชาวนาต้องมีผลผลิตจำนวนหนึ่งเหลือไว้บริโภคต่อไปได้ หากชาวนาผลิตน้อยจะเก็บภาษีน้อยหรือไม่ต้องเก็บก็เพราะเจ้าจะเก็บภาษีมากในจำนวนคงที่แน่นอนโดยไม่คำนึงถึงส่วนเหลือที่ชาวนาจะใช้บริโภคว่าจะเพียงพอหรือไม่

ระบบเจ้าภาษีนายอากรผูกขาดจะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อผลผลิตสมบูรณ์ เศรษฐกิจระบบเงินตราพัฒนาไปได้ดี ระบบเจ้าภาษีนายอากรผูกขาดยังทำให้เจ้าผู้ปกครองมีอำนาจทาง

เศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่งจากอำนาจทางทหารที่เจ้าเคยมี่

แนวความคิดระบบเจ้าภานายอากรตามคำอธิบายของ Weber สอดคล้องกับระบบเจ้าภานายอากรที่ใช้อยู่ในภาคเหนือบางส่วน บทบาทที่เจ้าภานายอากรและเจ้าผู้ปกครองควบคุมการผลิตด้วยนั้นไม่เกิดขึ้นในภาคเหนือ

การขยายตัวของการค้าในระบบเศรษฐกิจเงินตรา (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธี ประศาสน์เศรษฐ, 2527 : 445)

ผู้เขียนกล่าวว่า การเกิดเศรษฐกิจเงินตราช่วยให้การผลิตเพื่อค้าขายตัวง่ายขึ้น กล่าวคือ ชาวบ้านต้องถูกบังคับให้ผลิตสิ่งซึ่งมีค่าแลกเปลี่ยนไม่ใช่ผลิตสิ่งที่มีค่าใช้สอย เช่นแต่ก่อน เมื่อการค้าและเศรษฐกิจเงินตราขยายตัว การถือเอาผลผลิตส่วนเกินของเจ้าขุนมูลนายก็เป็นที่นิยมของเงินตรามากขึ้น เช่นการเก็บภาษีเป็นเงินแทนที่จะเก็บในรูปการเกณฑ์แรงงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวบ้านก็ได้รับการส่งเสริมให้ผลิตส่วนเกิน เพื่อขายหรือหาหนทางที่จ่ายค่าจ้างเป็นเงินทำ เพื่อที่จะสามารถจ่ายภาษีในรูปเงินได้ สิ่งนี้ทำให้การหมุนเวียนของเงินเพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจเงินตราขยายตัวแต่เศรษฐกิจเงินตราก็ไม่ได้แผ่ไปตลอดทุก ๆ ภาค ภาคซึ่งอยู่โดดเดี่ยวเพราะค่าขนส่งแบบดั้งเดิมสูงยังคงรักษาลักษณะเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินเอาไว้ได้

แนวความคิดนี้ใช้อธิบายการที่รัฐบาลกลางเปลี่ยนการเก็บภาษีผลผลิตเป็นเก็บเงินแทน มีผลกระทบต่อการผลิตเพื่อยังชีพของชาวนาภาคเหนือให้เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขาย และทำให้เศรษฐกิจเงินตรามุดขึ้นนับแต่นั้นมา

ผลผลิตที่จำเป็นและผลผลิตส่วนเกินของสังคม (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2528 : 29 - 30)

กนกศักดิ์ แก้วเทพ แปลงานของ Ernest Mandel ในเศรษฐศาสตร์การเมือง กล่าวถึงผลผลิตที่จำเป็นและผลผลิตส่วนเกินของสังคมศึกษาค้นคว้าว่านับแต่มีการแบ่งงานกันทำ

ในชุมชน ผลผลิตของชุมชนแบ่งได้เป็นสองประเภทคือ ผลผลิตที่จำเป็นพอยังชีพสำหรับผู้ผลิต กับผลผลิตส่วนเกินหรือเหลือจากยังชีพแล้ว ผลผลิตส่วนนี้บรรดาผู้ปกครองหรือเจ้าจะกอบ โภยส่วนเกินไปในรูปของภาษี โดยชนชั้นสูงพวกนี้ไม่ต้องทำการผลิตใด ๆ เลย จึงเกิดชน ชั้นขึ้นสองชนชั้นในสังคม คือชนชั้นผู้ทำการผลิตได้แก่ชาวนา ชาวไร่ กับชนชั้นผู้ปกครอง ได้แก่พวกเจ้า สองชนชั้นนี้จะเป็นปฏิปักษ์กันต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตน Mandel เป็นผู้ให้ การศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองแก่กรรมกรในที่ต่าง ๆ รวบรวมประสบการณ์ 15 ปี เขียนงานชิ้นนี้ขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. 2520

แนวความคิดในเรื่องผลผลิตที่จำเป็นและผลผลิตส่วนเกินของสังคมนั้นให้เห็น การเอาเปรียบของรัฐบาลต่อชาวนาในรูปการเก็บภาษีที่ทำให้ชาวนาเดือดร้อน ซึ่งนำไปสู่การที่ชาวนามีปฏิริยาต่อต้านรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อคัดค้านการขูดรีดภาษีโดย รัฐบาล ผลต่อเนื่องตามมามีคือทำให้ชาวนาไม่เข้าสู่การผลิตเพื่อขายอย่างเต็มที่

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบาย รูปแบบ วิธีการ และกระบวนการเก็บ ภาษีระยะผ่านเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่าง นายภาษี พ่อค้า และชาวนาในช่วง ปฏิรูปนโยบายภาษี ระหว่างปี พ.ศ. 2427 - 2476
3. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายภาษีต่อการเข้าสู่ระบบการค้า ของชาวนาภาคเหนือ

1.4 สมมติฐานการวิจัย

นโยบายภาษีในช่วงปี พ.ศ. 2427 - 2476 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษีจากผลผลิตเป็นเก็บเป็นเงิน การเพิ่มปริมาณอัตราภาษีและเพิ่มประเภทภาษีสินค้าที่จัดเก็บ อื่นหลายรายการ และการใช้วิธีให้เจ้าภาษีนายอากรผูกขาดจัดเก็บภาษี นโยบายที่เปลี่ยนแปลงใหม่นี้มีส่วนอย่างสำคัญที่ผลักดันให้ชาวนาภาคเหนือค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต จากการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการค้า

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษานโยบายรูปแบบ ประเภท และกระบวนการเก็บภาษีของอำนาจรัฐเจ้านายฝ่ายเหนือและอำนาจรัฐส่วนกลางที่ดำเนินการปรับเปลี่ยนนโยบายและอัตราภาษีชาวนาในภาคเหนือในช่วงปี พ.ศ. 2427 - 2476 โดยจะวิเคราะห์ผลของนโยบายดังกล่าวที่มีต่อการผลิต การค้าขายของชาวนาภาคเหนือ อาศัยข้อมูลจากพื้นที่เขตอำเภอสันทรายและอำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกรณีศึกษา โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากพื้นที่อำเภอและจังหวัดอื่นในภาคเหนือด้วย

1.6 วิธีการวิจัย

1. ใช้วิธีการวิจัยกระบวนการทางเศรษฐกิจแบบประวัติศาสตร์วิเคราะห์ (Historical Analysis) โดยศึกษาบทบาทอำนาจรัฐของเจ้านายฝ่ายเหนือ และอำนาจรัฐส่วนกลางคานนโยบายภาษีต่อชาวนาภาคเหนือ เพื่ออธิบายการเข้าสู่ระบบการค้าของชาวนาภาคเหนือ

2. วิธีการเก็บข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองจากหน่วย

ราชการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ แหล่งข้อมูลเหล่านี้อยู่ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดลานนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ว่าการอำเภอสันทราย ที่ว่าการอำเภอสาร์ภี

2.2 สัมภาษณ์ผู้สูงอายุชาวอำเภอสนทราย อำเภอสารภี แนวคำถาม
ที่สร้างขึ้นมุ่งเอาข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจทั่วไปในพื้นที่สภาพการผลิต การค้าขายและชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว ข้อมูลภาษีที่รัฐจัดเก็บได้แก่ประเภทภาษี วิธีการจัดเก็บ ความสามารถในการจ่ายภาษีของชาวนา ปฏิกริยาต่อรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐ

1.7 การเสนอผลงานวิจัย

ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีและแนวความคิด วิธีการผลิตแบบเอเซียของ Godelier ระบบเจ้าภวชีนายอากรผูกขาดของ Weber การขยายตัวของการค้าในระบบเศรษฐกิจเงินตราของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์ และเรื่องผลผลิตที่จำเป็นกับผลผลิตส่วนเกินของสังคมนิยม โดย Ernest Mandel

1.8 การนำเสนอ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เริ่มบทที่ 2 กล่าวถึงการผลิตแบบยังชีพของชาวนาภาคเหนือกับการเก็บภาษีอากรแบบศักดินาก่อนปี พ.ศ. 2427 บทที่ 3 จะเป็นช่วงการเข้ามาของอำนาจรัฐส่วนกลางพร้อมกับการปรับเปลี่ยนนโยบายภาษีในช่วงปี พ.ศ. 2427-2476 จากนั้นบทที่ 4 จะศึกษาผลกระทบของนโยบายภาษีต่อการเข้าสู่ระบบการค้าของชาวนาภาคเหนือแล้วสรุปในบทที่ 5